

Piotr Kuczera
ראש העיר הנכבד,
פיוטר היקר,

מכתבך אלי ב-29.5. הגיע אלי זמן קצר לפני יציאתי לארה"ב לביקור משפחתי ממושך. שמחתי לקרוא את גישתך החיובית לעניין המרכז ההומניסטי ואת התייחסותך ל"בית מנברג". באמריקה בין היתר בקרתי את בת דודתי סוזאן מנינג (מנברג) פרופ' לספרות אנגלית וראש המחלקה באוניברסיטת נורת' ווסטרן בשיקגו. סקרנו יחד במשך שעות ארוכות מסמכים אודות משפחתנו בשלזייה עילית שבסופם הגעתי למסקנה שספרי שעומד לצאת לאור בעוד מספר חודשים בהוצאה מסחרית בישראל תואם את המציאות כפי שהתגלתה במסמכים שברשותה. הענף של משפחת מנברג של סוזאן התגורר בעיקר ביישוב לוסלאו ולאחר מלחמת העולם הראשונה רובם היגרו לגרמניה. הענף השני של משפחת מנברג כפי שאתה כבר יודע חי בריבניק ובסביבתה. כאשר שבתני ממסעי באמריקה קבלתי את הדיווח האופטימי של יאיר רובין למוזיאון לוחמי הגטאות (7.8.2015).

לאחר קריאת הדוח של יאיר חשבתי שיהיה נכון בשבילי לערוך סיכום ביניים על מצב הפרויקט ולציין דעתי לגביי כיווני התפתחותו האפשריים, וזאת בדיוק הסיבה למכתבי המפורט זה אליך.

ראשית עלי להדגיש שאני תומך בהחלטתך רבת המעוף והחזון למקם את מרכז ההומניסטי של ריבניק בבניין ההיסטורי של בית החולים הגרמני ע"ש יוליוס רוגר (Julius Roger), שתחילת בנייתו הייתה בין השנים 1868 – 1869 ופתיחתו הרשמית נערכה בשנת 1871. לרוע המזל ההוגה ומייסד בית החולים נפטר בשנת 1865 לפני שראה את חזונו מתממש. במהלך השנים נוספו אגפים לבנין המרשים בסגנון אדריכלי נאו קלסי וברוק מאוחר ובית החולים נודע בשמו הגרמני "בית החולים ע"ש יוליוס" (Juliuskrankenhaus). ראוי לכן שהמרכז ההומניסטי ישוכן במבנה מפואר ומרווח שהגה ויזם רופא אוהב אדם הומניסט גרמני.

כאשר תתכנסנה משלחות מרחבי העולם ללמוד את תולדות ריבניק, שלזייה ופולין, גרמניה ואירופה יתברר להן שהבניין בו ממוקם המרכז ההומניסטי נמצא ברחוב מרכזי בשם רב משמעות בהיסטוריה של פולין, די יהיה להצביע על שינוי שם הרחוב לאורך הדורות מ.Promenadestrasse.. "רחוב הטיילת" שנקרא כך לפני 1922 כשהאזור היה חלק מגרמניה. ואז כאשר פולין העצמאית קמה עם תום מלחמת העולם הראשונה הוסב שמו ל 3 במאי (3 Maja) זכר לחוקה הפולנית הראשונה (1791) ולכינון הרפובליקה הפולנית ונותר כך עד לכיבוש הנאצי בשנת 1939 שאז הוסב לשמו Hitlerstrasse.. "רחוב היטלר"..ואחר כך עם השחרור מעול הנאצים ובמשך תקופת הכיבוש הסובייטי שם הרחוב שונה ל(Armii Czerwonej), רחוב "הצבא האדום", ועכשיו חזרנו שוב ל"3 במאי". גם אם לא דייקתי בכול הפרטים אין ספק שלימוד תמורות של שם הרחוב בו שוכן המבנה המיועד למרכז ההומניסטי מספיק כדי להבין את עוצמת התמורות ההיסטוריות שעברה ריבניק, העולם וגם היהודים.

בצילום על גלויה מראשית המאה העשרים של חזית האגף המרכזי ניתן להבחין ברקע מאחורי בניין בית החולים את בית הכנסת היהודי שנהרס בתקופה הנאצית. (עיין Bogdan Kloch and Dawid Keller An Outline History of Rybnik (until 1989) (Muzeum w Rybniku, Rybnik 2010) p. 38.

ממול למבנה, מעבר לרחוב נמצא גן ציבורי במקום ששכן בית העלמין היהודי שנהרס ע"י השלטונות הנאצים ושרידי הקברים של הקהילה היהודית הועברו על ידם לחלקה קטנה הצמודה בין "בית מנברג" לכנסייה הסמוכה. צירוף מקרים מופלא.

כאשר בקרתי לראשונה בריבניק מקום הולדת אבותיי חיפשתי לשווא את בית הקברות היהודי ורק אז לעוגמת נפשי הסתבר לי שלא נותר זכר זולת פארק יפה שהקימו תחתיו הנאצים. במוזיאון העירוני שנמצא ברינק מצאתי תצוגה אתנוגרפית נאה שמחיה את חיי העבר בשלזייה עילית, תצוגות היסטוריות של העיר וסביבתה, התרבות השלזית, עבודות יד ומלאכות מסורתיות של תושבי המקום,

של איכרי הסביבה, של כורי הפחם בקצור חיי היומיום של משפחות בריבניק וסביבתה, אולם לא מצאתי אלא תצוגה מינורית על הקהילה היהודית המשגשגת שנכחדה במלחמת העולם השנייה.

הבנתי שלא נותר הרבה והצעתי באותה עת להנציח את זכר הקהילה היהודית באגף מיוחד של המוזיאון העירוני שימוקם ב"בית מנברג" ביתו של סבי ברחוב יאן סובייסקי 15.

מאז 1900 היה הבניין בבעלות יוזף מנברג, סוחר יהודי אמיד שאביו ליאופולד (ליבל) מנברג היה מראשי הקהילה היהודית בריבניק ושימש מנהל ביה"ס היהודי במקום. בשנת 1901 הוענק לליאופולד מנברג אות כבוד לזיכרון 25 שנה לתרומתו הציבורית למען הקהילה היהודית (הדבר פורסם כאירוע ראוי לציון בעיתונות היהודית בגרמניה Allgemeine Zeitung des Judentums). ליאופולד נפטר בשנת 1910 בריבניק ובנו יוזף מנברג (יליד ריבניק, 1874) היה לאזרח פולני בעקבות משאל העם בשנות העשרים. בשנת 1939 מכר יוזף בחופזה את כל נכסיו בריבניק, כולל הבנין ביאן סובייסקי 15, והיגר לפלשתינה ובכך הציל את משפחתו הקרובה. רוב בני המשפחה נכחדו בשואה אך נותרו מספר צאצאים שניצלו וחיים כיום בישראל, ארה"ב, אוסטרליה, אנגליה, שוויץ גרמניה וברזיל.

יחד עם זאת חשבתי, מכיוון שאני עוסק כל חיי הבוגרים בחינוך, שההנצחה העיקרית והיפה ביותר לקהילה היהודית בריבניק שנכחדה, תהיה בפעילות חינוכית להטמעת ערכים הומניסטיים, של אחוות עמים וצדק חברתי. עלה במוחי הרעיון לשכנע את מוזיאון לוחמי הגטאות בישראל לסייע בהקמת מרכז חינוכי כדוגמת המרכז ההומניסטי שפועל בו למקום ב"בית מנברג". לשמחתי הם נענו.

פרט מעניין הוא שליאופולד מנברג התיישב בריבניק והחל לעסוק בעיני הקהילה היהודית וחינוך היה בדיוק בעת שבית החולים ע"ש יוליוס החל להיבנות. משפחת מנברג עצמה מוצאה מלוסלאו שהיגרה לשם מבוהמיה במאה השמונה עשרה. היה ברור מלכתחילה ש"בית מנברג" המיועד עפ"י התוכנית שלי למרכז הומניסטי הינו צר מלהכיל את הפעילות המתוכננת אך חשבתי ש"בית מנברג" יהיה לפחות מוקד סמלי, כשהפעילות העיקרית של הפרויקט החינוכי כשיגדל תצטרך לפעול במקומות ציבוריים בקרבת מקום אך לא ידעתי לציין היכן. קיוויתי באותה עת לקבל את ברכת העירייה של ריבניק וכמובן גם של המוזיאון המקומי. והכול למרבה השמחה מתקדם בכיוון חיובי ומעשי. כי עכשיו אתה מציע רעיון מצוין ורב השראה, כראש עיר בעל רקע של היסטוריון ואיש חינוך, הרי אין איש מתאים יותר לדעתי ממך להגשים את התכנית ואפילו בחזון גדול יותר מהמקורי!.

ברור שמדובר בתוכנית יקרה לשיקום הבניין ההיסטורי שצריכה סיוע ממקורות חיצוניים ונכונותך לפנות לגורמים מתאימים באיחוד האירופאי ולגייס תמיכתם גורמת לי להאמין שיש סיכוי שהתוכנית תתממש ואפילו אם מדובר בשלבים ויישומה אורך זמן.

(Małgorzata Płoszaj) פיוטר מסלובסקי (Pioter Maslowski)

העובדה שיש לצידך אנשים רציניים מהמערכת המוניציפאלית כסגן פיוטר מסלובסקי ותושבים תומכים כגב' מלגושה פלוצי וכן הנכונות של מוזיאון לוחמי הגטאות והמרכז ההומניסטי להעניק לכם סיוע פדגוגי וחומרים חינוכיים שפותחו אצלם ובנוסף לכך העובדה שהם מינו לצורך זה מטעמם את מר יאיר רובין הנמרץ שהמסור מאוד לקידום נושאים הללו, כול אלה מעודדים אותי להיות אופטימי ולהעריך שאתה תצליח ביוזמתך החדשה לקדם את הפרויקט ולממשו הלכה ולמעשה.

לפיכך נכון גם לדעתי להעביר את עיקר הפונקציות של המרכז ההומניסטי כפי שניסחתי בהצעתי הראשונית מפברואר 2014 לבנין ההיסטורי המפואר והמרווח של בית החולים הגרמני ע"ש יוליוס רוגר, ולהפוך את המבנה המשופץ והמותאם מחדש למוקד לפעילות חינוכית בינלאומית וזאת בהתאם למתווה הכללי של התוכנית המקורית לפיה:

מטרות התכנית:

- טיפוח ערכים הומניסטיים ברוח של סובלנות בין-אישית ואחוזה בין תרבויות ועמים, בהתאם לרוח ולערכים עליהן מושתתת כל מדינה דמוקרטית וליברלית.

- הנצחת ה"עולם שנכחד" למען הפקת לקחים חינוכיים ערכיים ומוסריים.
- לימוד וחקר תולדות השואה ושורשיה הגזעניים, האנטישמיים, הפשיסטיים והנאציים, וזאת כדי למנוע הישנות אסונות אנושיים מסוג זה.
- קידום לימוד וחקר תולדות יהודי שלזיה כחלק מלימוד ההיסטוריה של פולין, גרמניה וישראל, ובכלל זה מחקרים גנאלוגיים לגילוי שורשי משפחות ומרקם של תרבויות מקומיות.

אוכלוסיית יעד:

אנשי חינוך, מורים, מרצים, מנהלי בתי-ספר, תלמידי בתי ספר יסודיים ועל יסודיים, סטודנטים, אנשי ציבור וקהילה מעוניינים.

*

לפיכך אדוני ראש העיר אני תומך בהחלטתך ליעד את הבניין ההיסטורי של בית החולים הגרמני ע"ש יוליוס רוגר שישופץ, ויוסב להכיל פונקציות לפי החזון שלך ואני מציע לבחון שוב פונקציות מההצעה המקורית והפעם בבנין מותאם מקצועית לשימוש מקומי ובינלאומי:

- חדר עיון ממוחשב שיכיל אוספים של ספרי עיון, תצלומים ואוספים ארכיוניים ממוקדי עניין במורשת של שלזיה עילית כך שניתן יהיה לבצע חיפוש מידע באמצעות עמדות מתקשבות והדרכה מקומית ;
- חדר עיון ממוחשב שיכיל אוספים של ספרי עיון, תצלומים ואוספים ארכיוניים ממוקדי עניין בקהילת ריבניק וחי" היהודים בסביבתה.
- חדר הנצחה ליהודי ריבניק וסביבתה;
- חדרי סדנאות ודיון; חדרי ישיבות ומפגשים לקבוצות קטנות, וגדולות.
- אולם התכנסויות להרצאות, מופעים ולהקרנת סרטים .
- אגף לינה ובו חדרים במתכונת של אכסניית נוער צנועה שבה תהיה גם מסעדה קטנה, רצוי גם עם תפריט צמחוני שיתאים לציבור צעיר וליהודים שומרי מסורת. . האכסניה תשמש משלחות נוער ומחנכים מחו"ל ומפולין. האכסניה תוכל לשמש גם את קהילת המחנכים והמתחנכים של ריבניק וסביבתה.
- המרכז ההומניסטי ישמש כאתר של למידה, מקום למפגשים חינוכיים, מוקד אדמיניסטרטיבי להפעלה ולתכנון פדגוגי, מוקד יציאה של סיורים יומיים באתרי הסביבה הקרובה כמפורט לעיל. המטרה היא ללמוד את ההיסטוריה הרחוקה והקרובה של שלזיה ודרום מזרח פולין ובעיקר להיפגש עם החיים של פולין החדשה.
- אגף מינהלה לוגיסטיקה לתאום סיורים והכנת תוכניות הדרכה לקבוצות, ולמשלחות מחו"ל ולעריכת כנסים וכיוצ"ב.

"בית מנברג":

מובן שעל פי התפיסה החדשה שלך "בית מנברג" צריך לשנות את ייעודו המקורי ולהפוך אותו למרכיב צנוע וממוקד:

- במסגרת הפרויקט הגדול אני מציע להפוך את "בית מנברג" לאגף יהודי צנוע (מספיק חדר אחד או שנים) שיהיה חלק ממוזיאון ריבניק ובו תתקיים תצוגה מתמדת של בית סוחר יהודי, הכוונה לחדר בסגנון של התצוגה האתנוגרפית היפה הקיימת כיום במוזיאון ושתשלים את החסר.
- בחדר השני חדר עיון ממוחשב שיכיל אוספים, תצלומים ואוספים ארכיוניים ממוקדי עניין גנאלוגי של חקר משפחות של יוצאי ריבניק יהודים ושאינם יהודים שמפוזרים כיום ברחבי העולם (ישראל, גרמניה, ארה"ב, אנגליה, שווייץ, דרום אמריקה, אוסטרליה וכמובן גם פולין).

מדובר בשירות לחוקרים בודדים ובני משפחה (לא משלחות) שיבצעו מחקריהם (Genealogy) באמצעות עמדות מתוקשבות והדרכה מקומית של המוזיאון שיטפל בחקר אילות יוחסין. מסמכים רבים נמצאים בארכיון העשיר ברטיבור מהתקופה הגרמנית (עד שנת 1922). ידוע לי שחלקים של ארכיון זה, או כולו, נמצאים במחשב של מוזיאון בלוסלאו ואני מניח שאפשר יהיה להעבירם למחשב בריבניק. כמו כן נמצא ארכיון מהתקופה הפולנית ואילך במוזיאון ריבניק עצמו.

קיימות רשתות חברתיות כדוגמת ג'יני ומאי הריטג' (GeniMyHeritage) שמאפשרות הכנת עצי משפחה ורצוי שיהיה מדריך במקום מטעם המוזיאון.

. האתר האינטרנטי מאפשר בניית עץ משפחה, וחיבורו לעצים שיצרו משתתפים אחרים, תוך שמירה על פרטיות המשתמשים, כך שכלל שהמרחק המשפחתי בין המשתמשים גדל, כך כמות המידע שניתן לקבל על המשתמש האחר פוחתת. לדעתי גב' מלגושה פלוצי יכולה לסייע מאוד בנושא זה.

אני מודע לעובדה שחלק מ"בית מנברג" נמצא בבעלות פרטית, אך יש גם מספר חללים/חדרים בבעלות העירייה המתפקדים לצרכי ציבור שאולי ניתן יהיה להעבירם לקומפלקס הבניינים הגדול כמו למשל הפעילות החינוכית לאוכלוסיה הבוגרת.

- בהמשך אני מציע להקים בחלק האחורי של "בית מנברג" (כיום נמצא שם מגרש חנייה גדול שחלקו ניתן להסב למקום הנצחה. צמוד לפסא' המעבר לרחוב יאן סובייסקי) ולמקם שם מצבה צנועה לזכר קהילת יהודי ריבניק על החלקה בה קבורים השרידים האמיתיים מבית העלמין היהודי הישן ושיוצגו בו בקביעות באופן אלקטרוני תצלומי הקברים של בית העלמין היהודי, תצלומים ששרדו באופן פלאי את תהפוכות העיתים. גב' גב' מלגושה פלוצי . (Małgorzata Płoszaj) גילתה את התצלומים שנמצאים כיום ברשות מוזיאון גליביצה וחלקם הוצגו במוזיאון ריבניק בשנה שעברה)

*

ברור שמדובר בתוכנית מקיפה יקרה במיוחד כשמדובר בשיקום בניין ההיסטורי גדול שצריכה סיוע ממקורות חיצוניים לכן נכוונתך לפנות לגורמים מתאימים באיחוד האירופאי ולגייס את תמיכתם גורמת לי להאמין שיש סיכוי שהתוכנית תיושם ואפילו אם מדובר במימושה בשלבים ולאורך זמן. העובדה שיש לצידך אנשים רציניים כסגנן???, ומר יאיר רובין ממוזיאון לוחמי הגטאות מעודדת אותי להיות אופטימי. ואם יש בריבניק עוד תושבים בעלי עניין וידע כמו גב' מלגושה פלוצי. אז במצב עניינים כזה אין לי ספק שדרכך תצלח.

להלן אני מוסיף עוד מספר רעיונות והצעות שיכולים אולי לסייע בידך לבסס ולקדם את יזמתך רבת החזון:

"מודל הכוכב והמעגלים הקונצנטריים" –

הפעילות החינוכית במרכז ההומניסטי תהיה מבוססת על חומרים חינוכיים שפותחו במרכז ההומניסטי במוזיאון לוחמי הגטאות בישראל. לדעתי אחד המאפיינים הייחודיים למרכז ההומניסטי בריבניק תהיה מעטפת של סיורים לימודיים שכדאי שתהיה "תפורה" עפ"י צרכים של כל משלחת, קבוצה או צוות. כלומר למשתתפים בכול אירוע יעמוד לרשותם ממצאי מגוון של סיורים לימודיים שניתן יהיה ולהתאימם לנושא ההתכנסות עם הדגשים פרטניים משל עצמם. כמובן שגם אל תוך תוכניות הסיורים רצוי לשלב חומרים חינוכיים שהוכנו ונוסו בישראל אבל צריך להתאימם למסגרת החדשה ובעצם להבנות אותם בשיתוף פעולה בין גורמים מקצועיים שלכם בריבניק ושל עמיתים בישראל.

- מודל הסוירים של רוב המשלחות מישראל הוא טורי, כלומר מעבר מאתר אחד למשנהו וכמחנך יש לי הסתייגות מאופן זה של לימוד ההיסטוריה ומחוויה חפזה ושטחית. אני הצעתי מודל של "כוכב" כאשר יציאה מריבניק לסיורים לימודיים קצרים של חצי יום, יום שלם ואף יומיים כשתמיד שבים לאותו מקום (במרכז ההומניסטי) לצורך דיון והעמקה בחומר שהתגלה בסיורים.
- תוכנית הסוירים כדאי שתהיה ערוכה במעגלים קונצנטרים גיאוגרפיים ותמטיים כשהפעילות תפעל תמיד על ציר של "המרכז ההומניסטי של ריבניק". למשל:

- במעגל הפנימי סוירים של חצי יום/יום שלם לתיור ולימוד ריבניק וסביבתה ובכללן ביקור לימודי במוזיאון של ריבניק, במוזיאון המכרה, ביקור באגף היהודי ("בית מנברג") ללימוד עברה של העיר ואופייה המיוחד. הסוירים צריכים להיות בהדרכה מקצועית מקומית מגובים בפעילויות חינוכיות בהתאם להצעות של המרכז ההומניסטי. אפשר כמובן לתכנן מגוון של סוירים בהדגשים שונים ולהציע לאורחים לבחור או לשתפם בתכנון המסלול וההדגשים בו.

- מעגל אחר שיעסוק ב"חוויה השלזית" ויכול לכלול את האזור בין לאסלו לקטוביץ ויטפל במלחמות השלזיות, בהיסטוריה של הקהילות הפולניות גרמניות שיכולים לכלול סוירים בגלייביצה ואופולן. במעגל זה ניתן להדגים את המיוחדות של שלזייה עילית כאזור גבול בין תרבויות. מיקומה הגיאוגרפי של ריבניק אטרקטיבי מבחינת לימוד פרקים חשובים בהיסטוריה האירופאית משום שהיא סמוכה לגבולות מדיניים שהשתנו לאורך הדורות, מה שמציב אותה בפרשת דרכים היסטורית, תרבותית וגיאוגרפית של פולין המודרנית, עם קשרים לגרמניה, פרוסיה, לאימפריה ההבסבורגית, צ'כיה, אוסטריה והאימפריה הצארית.

כיוון שריבניק מציעה גישה נוחה לאתרים היסטוריים כמו **קרקוב** – הבירה ההיסטורית-תרבותית של פולין (כ-150 ק"מ); **קטוביץ** – עיר חשובה בהיסטוריה השלזית המודרנית ומקום ההתכנסות של הקונגרס הראשון של חובבי ציון (כ-50 ק"מ); ניתן להכין סוירים מתואמים עם מוסדות קיימים והנגשתם יכולה להיעשות במיקור חוץ עם חברות פרטיות אבל מה שחשוב ש"המילה האחרונה" והתכנון והבקרה יהיו תמיד מטעם המרכז ההומניסטי.

- במעגל הנ"ל וברדיוס רחב יותר יכול לעסוק בעבר של היהודי שלזייה. קהילות יהודיות פולניות למשל בסוסנוביץ ובנדין וגרמניות בגלייביצה ואופולן וניתן להגיע עד לברסלאו/וורוצלב – שהיתה מרכז חשוב בהתגבשות התרבות היהודית המודרנית (כ-190 ק"מ).

- עבור משלחות מישראל ניתן להכין תוכנית ספציפית הקשורה לראשית התנועה הציונית למשל סיור לקטוביץ מקום לכנס חובבי ציון

- **סוירים בנושא השואה:**
מובן מאליו שנושא השואה יעמוד ברקע כל הפעילות ומבחינה זאת יש מגוון גדול של אפשרויות כמו למשל:
- **סיור לסוסנוביץ ובנדין** – מרכזים יהודיים גדולים של יהדות פולין, מקום לשני גטאות בתקופה הנאצית ומוקד לפעילות מחתרית (כ-60 ק"מ) מלווים בהרצאות ופעילויות במרכז ההומניסטי; למיטב ידיעתי יש חומר רב במוזיאון לוחמי הגטאות שניתן לנצל בבניית החומרים החינוכיים והסוירים הלימודיים.
- **ביקור באושוויץ-בירקנאו** – אתר ההשמדה הגדול והמפורסם ביותר (כ-85 ק"מ); כמובן סיור מודרך באתרים הללו הינם חובה אבל ניתן בקלות ליצור סיטואציות חינוכיות יחודיות למרכז של ריבניק. ניתן למשל לשחזר את "מצעד המוות", קטעים שלו בסביבת ריבניק או במלאו. אם בסיור בן יומיים שמתחיל באושוויץ/ בירקנאו בהמשך ברכבת עד קרבת ריבניק ואחר כך צעידה עד לתחנת הרכבת בלוסלאו. אפשר לקיים את הסוירים הללו בעונות שנה שונות אבל גם בינואר אם

- רוצים לחוש ולהפנים את גודל הזוועה של אותם מצעדים. במהלך אותם סיורים ניתן לקיים מפגשי דיון ושיחות במרכז ההומניסטי.
- סיור בן יומיים לטריזיישטאט מקום אליו הובלו יהודים רבים משלזייה במיוחד אנשים משכילים וידועים.

*

כפי שהבנתי מהדוח של יאיר רובין הסכמתם על יישום תוכניות חינוכיות שפותחו במרכז ההומניסטי בישראל. הגישה מבוססת כפי הידוע לך על המסגרת הערכית הומניסטית המטפחת עקרונות דמוקרטיים. ההומניזם מעמיד את האדם, כישות תבונית-מוסרית, במרכז הקיום החברתי. דמוקרטיה מעמידה את המחויבות לזכויות האדם בראש סולם הערכים החברתי. במרכז ההומניסטי בישראל מאמינים כי השואה התאפשרה כאשר שני יסודות אלה של הציביליזציה המודרנית קרסו.

הגישה הפדגוגית העוברת לאורך כל התהליך החינוכי היא של עידוד שיח פתוח בשלושה מעגלים: המעגל הפנימי של כל אחד עם עצמו, בהתייחס למפגש עם ידע חדש; המעגל הקבוצתי שבו כל אחד מוזמן לבטא את דעתו האישית העצמאית; המעגל הבין-קבוצתי – שבו ניתן מקום הן לזהות האישית והן לזהות הקבוצתית. זהו, בתמצית, השיח ההומניסטי שאנו מבקשים להנחיל למשתתפי התוכנית.

בהתאם לתפיסה הזאת לימוד ההיסטוריה בפרספקטיבה ערכית, עם שילוב ההלכה ההומניסטית במעשה של דיאלוג בין "אחרים" – זוהי הדרך לחידוד הערנות המוסרית שבה תלוי המשך קיומנו כחברה דמוקרטית.

כול הפעילות החינוכית הנ"ל תבצע במרכז ההומניסטי הגדול שאתה מתכנן ולצוות הישראלי בלוחמי הגטאות יש הרבה ניסיון וידע שהם מוכנים לשתף בו אתכם. יחד עם זאת כול הפעילות החינוכית החשובה הזאת שאמורה להתבסס גם על סיורים לימודיים לפיכך אני מציע להכין את תוכנית סיורים מפורטת בשיתוף פעולה עם מורים/ ואנשי מקצוע ישראלים (ממוזיאון לוחמי הגטאות) יחד עם מורים/ אנשי מקצוע/ ותושבים מקומיים מעוניינים (שיגויסו על ידכם). הפעילות יכולה להיעשות באמצעות מפגשים ווירטואליים בסקיפ ובדואר אלקטרוני, אני מניח שהתקשורת תהיה באנגלית.

אני מציע לכן שעיריית ריבניק תפנה לארגוני מורים ומוסדות להכשרת מורים, לבתי ספר ולציבור בסביבת ריבניק ותאטר אנשים מעוניינים ומתאימים להקמת צוותי עבודה בינלאומיים משותפים. אפשר למשל להציע לסמינר מורים פרויקטים עבור הסטודנטים שלהם (הכנת תוכניות לסיורים לימודיים כאמור בצוותים בינלאומיים וכיוצ"ב). הצעה כזאת יכולה להיות אטרקטיבית לכול הצדדים וניתן כמובן גם לחסוך הרבה כסף. הכול כמובן חשוב לתאם מראש עם יאיר שהוא כמובן איש הקשר המרכזי. אבל לדעתי חשוב גם להתייעץ ישירות עם גברת רעיה קליסמן מיסדת המרכז ההומניסטי בישראל משהייתה המנהלת הראשונה שלו, וכן עם ד"ר ענת ליבנה מנכ"לית מוזיאון לוחמי הגטאות שבמסגרתו פועל המרכז ההומניסטי הישראלי. שתיהן בעלות השכלה היסטורית אקדמית וניסיון רב בחינוך. הכול כמובן בידיעת יאיר כדי שלא תהיה לו תחושה שעוקפים אותו, אני סומך שתמצא את הדרך הנכונה.

כדאי שתדע שלגב' קליסמן יש קשרים חשובים למוזיאון השואה בווינגטון בארה"ב וגם בעניין זה כדאי לדון עימה. ולדעתי חשוב גם שיהיה לך קשר ישיר עם ד"ר ליבנה המנכ"לית שיכולה לסייע ובעיקר לגבות תוכניות כמו בגיוס מורים ישראלים והכנת תוכניות השתלמות מתאימות. אחד האלמנטים החשובים להצלחת של כול הפרויקט הוא גיבוש קבוצת אנשים שתהיה מוכנה להתגייס ולתרום למען מימוש ואחר כך הפעלת המרכז החינוכי.

במהלך חיי המקצועיים תמיד טרחתי להסביר לעמיתי שתוכנית חינוכית טובה צריכה חזון שנוגע בשמים אך רגליה צריכות להלך על קרקע מוצקה. אדוני ראש העיר אני חושב בעברית ואתה בפולנית אבל נדמה לי שאנחנו מדברים בשפה חינוכית דומה.

לנוחיותך אני מסכם להלן את הנקודות העיקריות של מכתב זה:

- אני תומך בתוכניות ובחזון שלך להקמת המרכז ההומניסטי בבניין ההיסטורי ברחוב Maja 3.
- אני מציע ש"בית מנברג" ברחוב יאן סובייסקי 15 יהפוך ל"אגף היהודי" צנוע של מוזיאון ריבניק ויצמצם לשני חדרים בהם תהיה תצוגה אתנוגרפית של בית סוחר יהודי בסגנון של מה שקיים כיום בתצוגה במוזיאון שלכם, וכן יהיה בו מוקד ממוחשב להתייעצות וחקירה של מבקרים בודדים בעלי עניין גנאלוגי ועצי משפחה.
- אני מציע להקים אנדרטה צנועה בחלקה הצמודה לכניסה לפסאג' של "בית מנברג" בחלק מהשטח של מגרש החנייה. האנדרטה תעוצב כ"מצבה" מסורתית בדומה לתצלום אחת ה"מצבות" שנתרו מבית העלמין היהודי. אך במקום חלק מהכיתוב יהיה מסך אלקטרוני שניתן יהיה לצפות בו ולראות תצלומים מהאוסף שנמצא כיום במוזיאון גלייבצה.
- חשוב לדעתי להכין תוכנית סיורים לימודיים מפורטת שתשמש בסיס לפעילויות חינוכיות במרכז ההומניסטי. הכנת תוכניות הסיורים תעשה במשותף של גורמים מקצועיים (אנשי חינוך) ואנשים מעוניינים מהציבור בריבניק ובישראל. חלק מהעבודה המשותפת תעשה באינטרנט, דוא"ל ומפגשים בסקייפ.
- חשוב להתחיל בצעדים מעשיים ב"פיילוט" במקביל לניסיונות לגייס תקציבים ותמיכה בפרויקט הגדול. למשל הבאת משלחת מורים/תלמידים/סטודנטים מישראל לסיור לימודי ולמפגש עם מורים/תלמידים/סטודנטים/תושבים מקומיים מריבניק וסביבתה. מ"פיילוט" כזה ניתן להפיק הרבה לקחים חיוביים ולמנוע טעויות בעתיד.
- חשוב לקשור בעלי תפקידים שונים מריבניק עם בעלי תפקידים במוזיאון לוחמי הגטאות ולהגדיל בכך את חוג השותפים הפעילים למימוש הפרויקט החינוכי.
-

בברכה נאמנה

ד"ר אלי מנברג